

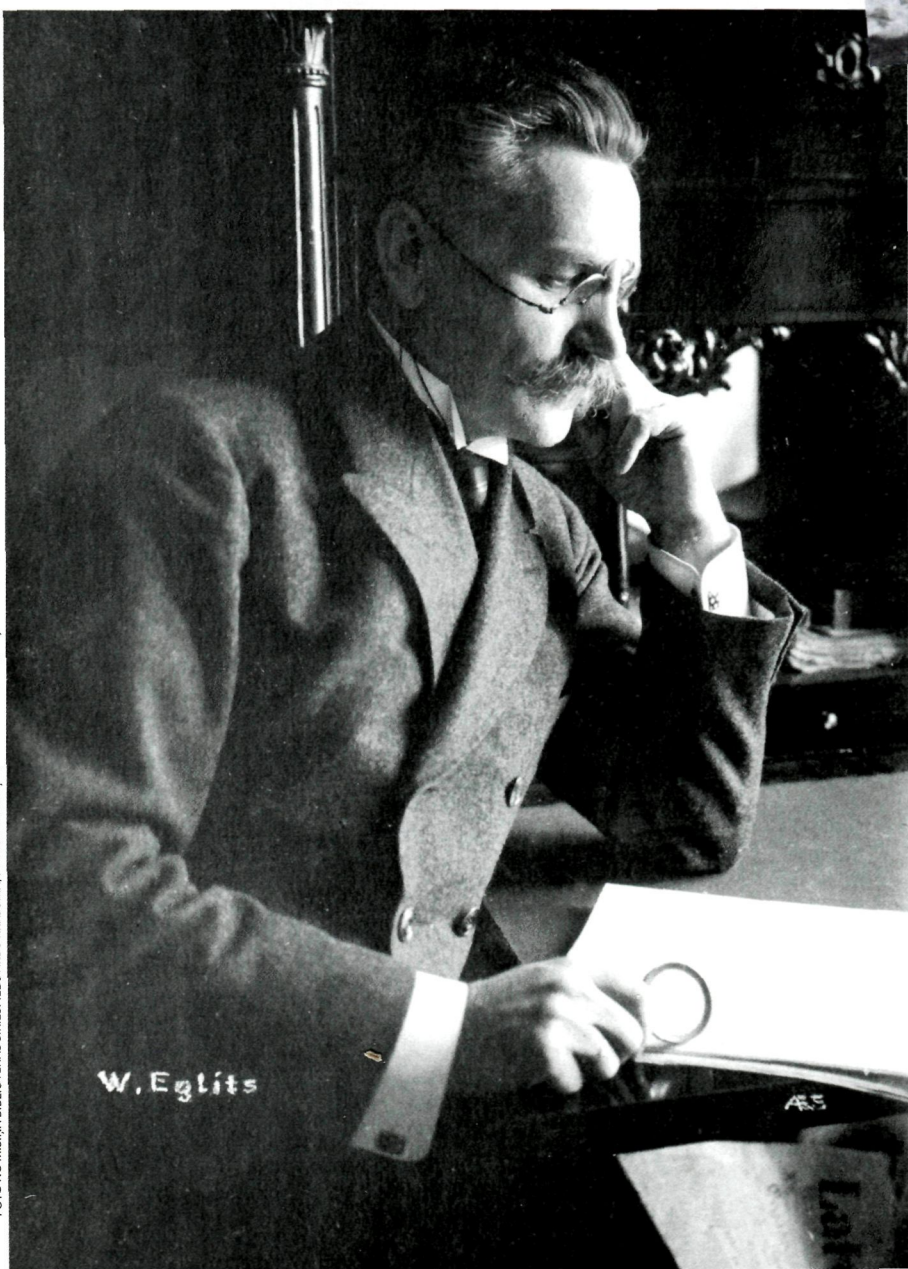
«Jo ilgāk dzīvoju,
jo tīkamāki ar
tevi kopā būt...»
(Viktors Eglītis)

Hilda Vīka 1932. gadā.

MAIJA KREKLE

Dievu sūtne Marija bija aizgājusi nāvē, atstājot vietu blakus VIKTORAM EGLĪTIM tukšu. Viņa bieži rādījās dzejniekam sapņos, viņš pamodās noraudājies, jo zaudējuma sajūta bija tik sāpīga... Bet Viktors Eglītis ir vīrietis labākajos gados. Viņam nepietiek ar sapņiem un Marijas atdusas vietas kopšanu, skolotāja un rakstnieka darbu un rūpēm par dēliem – diloņslimo jaunekli Anšlavu un pusaudzi Vidvudu. Vīriešu sabiedrība Eglīti nesaista, viņš nav ne dzērājs, ne smēķētājs. Gribas blakus just inteligentu, saprotošu sievietes dvēseli... Kandidātes uz Eglīša kundzes lomu ir pat vairākas. Marija esot vēlējusies atstāt savā vietā dzejnieka Friča Bārdas atraitni, dzejnieci Paulīnu Bārdi; draugs Dambergs cer, ka godaprāts liks Viktoram beidzot apprecēt viņa māsu Elizabeti, ar kuru viņam Tērbatas studiju laikā bija kvēls mīlas romāns, pats Viktors Eglītis ilgi netiek vaļā no domām par nevaldāmi temperamentīgo Aiju Bertrāni.

1929. gada decembrī neatkarīgam māksliniekam vakarā Viktoram Eglītim klāt piesēžas krāšņa blondīne lielām zilām acīm un sārtiem vaigiem. Visu vakaru viņi flirtē un jautri sarunājas. Tikai pašās vakara beigās bijušais draugs un sāncensis Edvarts Virza Eglītim pasaka – jaukā dāma ir māksliniece HILDA VĪKA.

Patiesībā jau viņa ir tikai centīga iesācēja mākslā, jo algu Hilda saņem Hipotēku bankā. No mātes, dzimušas Blossfeldes, puses – vāciete, no agri mirušā tēva puses – latviete, Hildegardē Vīka ir 32 gadus veca. Viņas līdzšinējās dzīves spilgtākie notikumi – tēva nāve, mātes neveiksmīgās otrās laulības, kuru dēļ no dzimtās Vecrīgas jāpārceļas uz Kīpsalu, mācības vācu meiteņu skolā, kur Hildas zīmēšanas tieksmi skolotāji atbalsta un sekmē. Pēc grāmatvedības kursu beigšanas viņa kļūst ierēdne Tirdzniecības, vēlāk Finanšu ministrijā un Hipotēku bankā. Vakaros Hilda Vīka mācās gleznot Romāna Sutas studijā, pēc tam pie A. Zauera un U. Skulmes. 1928. gadā viņa smagi saslimst, pēc kropļojošas un novēlotas operācijas zaudējama cerības kļūst par māti. Ļoti ilgi Hilda ir saistīta pie gultas, spēdama kustināt tikai rokas. Tās viņa izmanto sparīgi un neatlaidīgi. Slimošanas posmā radītie zīmējumi kļūst par Vīkas pirmās izstādes pamatu. Personīgajai dzīvei laika praktiski neatliek, Viktoru Eglīti viņa satiek nevainīga.

Dzejnieka sirdī viņa ir iekrītusi uzreiz. Šķietami veselīga, krāšņa, pilnmiesīga sievietē – kā pati Zemes māte ar mākslinieces dvēseli – ko vēl vairāk var vēlēties?! Turklāt viņa dzimusi 5. novembrī, tāpat kā neaizmirstamā un cēlā Marija, tikai pēc jaunā stila. Sākumā viņi slēpj savas attiecības un sabiedrībā nerādās divatā. Eglītis uzskata, ka viņam ērtāk apmeklēt Hildu Kīpsalā, kaimiņu maldināšanai izliekoties par stundu pasniedzēju. Pirms tikšanās viņš aizsūta dzejoli, kas sākas ar rindu "Ak, Hilda Vīk, Jūs apburoši skais-

ta"... Viņam palikuši nedaudzī spēka gadi, tie jāizlieto laimei un saldām milas sāpēm. Pēc tam varēs dzīvot tikai ar dvēseli. Bet uzreiz jau nevar bēdēt kautro sievieti – jaunavu. Zīmējumu skatīšanās, Hildas dzejoļu lasīšana ir priekšspēle pajām un glāstiem. Pirmā tikšanās beidzas, Viktoram Eglītim aizbēgot no iekārotās sie-

dzīve ir īsa un sapņot nozīmē stāvēt uz vietas. Miesa jāizmantota līdz galam, jo gars var izjust visu, ko vien miesa var dot! Lai dotu iespēju Hildai nožēlot, viņš pāris nedēļas nedodas viņu apciemot, attaisnodamies, ka pagājušā nedēļa bija par aukstu tālajam ceļam uz Kīpsalu, bet šajā viņš ir par daudz aizņēmts.

Hilda un Viktors
1940. gadā.

vietes vēl ar skaidru galvu. Bet sapņos un fantāzijās viņš jau ir robežu pārkāpis un skaidri zina, ka arī dzīvē nemīstiesies, kamēr nebūs ieguvis kāroto. "Vai ļausi?" dzejnieks jautā un lūdz atļauju Hildai viņu "mīlēt, izprast un izsmelt skaistos dzejoļos". Vai viņa ielaidīs Viktoru? Vai tomēr teiks – nē?

Zvejnieku ielas trešā nama 3.a dzīvoklī Hilda viņu ielaiž, bet pati vēl nepadodas. Tas nedaudz kaitina iekarsušo pielūdzejū, viņš atgādina, ka

"Es neesmu jauneklis,
kam tīkas sapņi ilgi,
Bet vīrs, kas sapņo,
iedegas un rīko,
No ceļa bīda visu baigi sīko
Un iededzies deg kaislīgi
un svilgi."

Viktors nesaprot, kāpēc Hilda baidās iet līdz galam. Vārbūt viņa vēl ir nevainīga? Vai viņai bail no sekām? Viņš padomās par drošību – tas nav nekāds nedzējiskais, skaistums ir izjūtas īstenībā, dziļumā, spēkā. Beidzot jaunā sievietē

Hildas pievilksanas spēks ir tik liels, ka Eglīša atraitnībai pienāk gals.

vairs nespēj turēties pretī piededzējušā mīļētāja prasmei un kaislei. Tā Kīpsala kļūst par Hildas un Viktora svētlaimības salu. Hilda ir brīnišķa mīļākā, viņi abi gandrīz nemaz nerunā prozā, slepenā mīlestība zied krāšņi un pārdroši. Protams, tas jau nevar būt uz mūžu. Gan jau Hilda reiz atradis brašņu jaunekli, bet Viktors apprecēs kādu inteliģentu sirmu vecenīti, kas pārrakstīs viņa darbus, palīdzēs labot burtnīcas un kops saimniecību.

Mīlot Hildas krāšņo miesu, aprīnojot viņas spilgto glezniecību, kas saglabājusi pirmatnīgi naivo, bet dziļo un gudro meitenīgo dabu, Eglītis tomēr baidās Hildu ievest savā ģimenē. Viņa zēni gan ir smalkjūtīgi, bet var būt greizsirdīgi un tāpēc mazāk saudzīgi pret iespējamo pamāti. Vēl Eglīti mulsina gadu starpība – cik ilgi viņš varēs apmierināt Hildas jauno, atmodināto ticiānisko miesu? Bet Hilda ir īsts zelta gabals, kas Kīpsalā atrasts! Lai viņa ir Viktora draugs, mīļākā un sieva – tikai nevajag kopīgu kodienu, kas notrulina domas un jūtas, labāk būt lieliem mākslā un neatkarīgiem dzīvī. Ogojot, zvejojot, spēlējot bridžu un pingpongu, ārstējot nogurušās acis, Eglītis vada vasaru Inciemā kopā ar dēliem. Jūlija beigās viņš dodas uz Kemeriem, kur atpūšas Hilda. Viņam ir tik labi atrasties mīļotās tuvumā, kaut arī viņa nespēj pretstāvēt Viktora pienākumus pret dēliem un ciešās saites ar tiem. Hildas pievilksanas spēks ir tik liels, ka Eglīša atraitnībai pienāk gals. Galu galā Marija ir mirusi un atpakaļ vairs nenāks, bet Hilda ar savu vareno dzīvības spēku ir blakus un būs vēl ilgi.

1931. gada 20. janvārī Viktors Eglītis un Hilda Vīka tiek salaulāti pēc dievturu rituāla.

Jaunā sieva uzdāvina vīram skaistu dienasgrāmatu pārdomām. Sākums ir daudzsološs gan grāmatai, gan kopdzīvei. Vīrs raksturo Hildu kā smalkjūtīgu, nedrošu, vārgīvu dvēseli, kas pilna jūtu un ir tik pazemīgi atdevīga... Tagad viņai ir vīrs, kas būs mājas augstskola par brīvu. Tik daudzus Eglītis ir uzvedis uz kultūras ceļa, vai nu tik miļu un apdāvinātu dvēseli kā Hilda neuzvedis?! Aizvien tuvāka viņa kļūst, aizvien nepieciešamāka. Kaut gan tas, ka Hilda nav

radusi rūpēties par citiem, rada grūtības. Izlutinātajai mātes mīlulei jābūt ne tikai sievai, bet arī divu jaunekļu mātei, labi zinot, ka savu bērnu viņai nebūs. Abiem dēliem ir humorpilna attieksme pret tēva jauno sievu, bet tā nav tālu arī līdz necieņai. Asākās nesaprašanās ir tieši abu jaunekļu dēļ. Hilda nevar saprast, ka Anšlavam, kurš piecus gadus cīnījies ar slimību, vajadzīgi inteligenti dzīves apstākļi, viņam jābūda jaunība un jātiek līdz normālam svaram, nevis jāpelnā

nauda. Arī Vidvudam mīērīgāka dzīve ir pie onkuļa Stalbova, nevis mājās, kur apmetusies nervoza pamāte. Ilgi būdama viena, Hilda, pēc Viktora domām, kļuvusi skeptiska, mantrausīga, cieta un izlutināta; pašlaudamās vienīgi uz sevi, tapusi šaursirdīga un neganta. Pēc kārtējā skandāla Hilda pamet Viktoru Inciemā un ilgi viņam neraksta. Vai tiešām mīlestība ir beigusies? Garīgās intereses un mokošā kaislība viņus bija tuvinājusi, bet jau drīz pēc kāzām Viktors nododas mīlas aktam kā trusītis un tūlīt aizmieg – kur palikusi dievišķā svētlaime? Viena pagale gan nedeg, bet Viktors norāda Hildai, ka liels mākslinieks varot būt tikai tas, kas ir arī liels cilvēks. Tādi bija Rainis un Poruks, tāds grib būt arī viņš. Lai Hilda neizšķiež naudu zīda lupatās, bet pērk un lasa grāmatas!

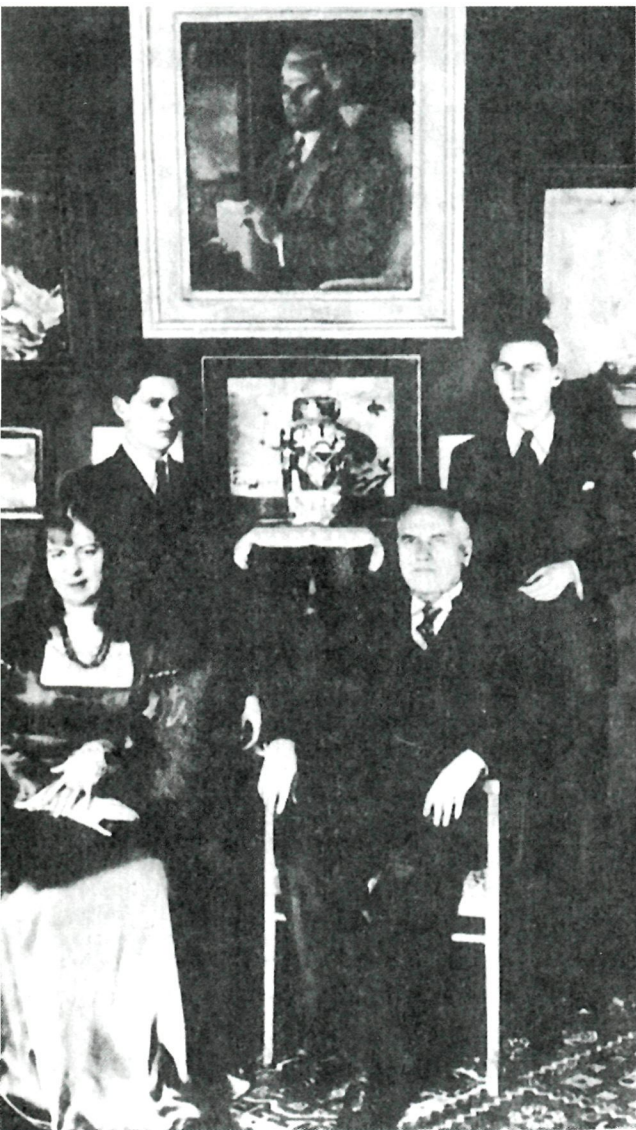
Tiklīdz vēstule no sievas ir saņemta, piecdesmit trīs gadus vecais vīrs ir gatavs lēkāt no prieka un aizmirst sarūgtinājumu. Hilda taču dvēseles labākajos pamatos ir tik līdzīga viņa lielajai un mūžīgajai mīlai – Marijai! Arī viņu Viktors bija pārveidojis, par ko Marija bijusi tikai pateicīga. Peticības un miera kopdzīvē ar Viktoru nebūs, galu galā Hilda par vīru izvēlējas garā pārāko no visiem. Gan jau Hilda būs viņam īsta sieva un draugs, jo pat aiz viņas smagajiem pārmetumiem slēpjas maigas un gādīgas jūtas. Viņu kārtējā saplūsmē atkal ir ne tikai miesīga, bet arī garīga.

Egliša draugi Hildu novērtē kā pārāk praktisku, kamēr Marija bijusi radīta dzejai un mūzikai. Viņi nožēlo, ka līdz ar Marijas nāvi zudis arī viņas draugu salons. Eglītis attaisno savu izvēli un aizstāv Hildu: Marija auga bez rūpēm, nekas viņai netika liegts, bet Hilda bija bārene, kam pašai par sevi jācīnās. Un vēl – viņa ir maiga māksliniece, turklāt ne tikai gleznotāja, bet arī dzejniece. Viktors Eglītis ar aizrautību

lasa un labo sievas dzejoļus, kuros svaiga, gleznām bagātā valoda un tik daudz smalku jūtu... Pats viņš sievai velta daudz erotiskas dzejas, atšēlojot abu mīlas kaujas un laimes brīžus. Draugi – tie hipohondriķi un pintiķi – ir skaudīgi, viņi neatzīst pat Eglīša romānu dzejā "Pelēkais barons", kas, autoraprāt, nemaz nav vājāks par Puškina slavenu "Jevgeņiju Ņeņiginu". Viktors jūtas bagāts, viņš ir lepns par savu Hildu, kura dod viņa dzejai spārnus un dubulto dzejnieka fantāziju. Viņam daudz kas no Hildas ir nācis, arī viņa varētu no sava vīra garīguma smelties, jo viņš taču esot gudrākais latvietis starp dzīvajiem.

Mīlestībā dzīvodams, Eglītis viegli tiek pāri tam, ka viņa daiļradi kritika pārāk augstu vairs nevērtē, jo tā neatbilst laika garam: "Bet kas man daļas gar laiku, kam nav vairs gara, bet tikai garlaiks!" Viņa sirdi pilnīgi piepilda mājas dzīve un rūpes par māksliniecisko ģimeni. Anšlavs vēl jāpamāca, talants dēlam ir īsts, tāpēc nedrīkst pieļaut, ka jauneklis sabojā savu dzīvi bez tēva gudrā padoma... Arī Vidvuds jāgatavo uz augstskolu un jāmeklē viņam jauns klavier-skolotājs. Hilda dažreiz krit histērijā, Viktors ar slapju dvielī iet viņu mierināt un lūdz rimties, laižot pār galvu vienu apvainojumu pēc otra... Kaut viņa nebūtu tik garīgi slinka – ar āķi velkama, ar krukli stumdāma. Hilda taču tik krāšņa, tik apdāvināta – neviena viņai netiek līdz! Cik viņa ir skaista melnrozā tērpā un cepurītē! Tas jau nekas, ka jaunā un mīlotā sieva var atļauties šņaukt sauļā degunu un gar gūžu noslaucīt.

Nelaime ir tā, ka Marija pat mirusi neliek Hildai mieru. Uzzinājusi, ka vīrs izdos mirušajai sievai veltīto "Dievu sūtni", dzīvā sadusmojas. Naidojamies kā Aspazija ar Raini, kaut gan mīlam viens otru, skumst rakstnieks un jūt, ka sāk zaudēt nervus. Vai tiešām mūža vakars būs nemierīgs un ļauns? Viņš

Eglišu ģimene. Sēž Hilda un Viktors. Aizmugurē – Vidvuds un Anšlavs.

pat aiznes Marijas portretu no salona uz dēla Vidvuda istabu, lai Hilda nomierinātos. Un tā labie, skaidrie brīži mijas ar asām ķildām. Inciēmā Viktors bieži saimnieko viens, Hilda dzīvo Dobelē pie mātes. Egliša domas gandrīz vienmēr ir pie sievas, viņš nevar bez viņas dzīvot. Vārot septiņpadsmit zaftes podus, dzejnieks sapņo par Hildas glāstiem un skaujām. Viņam tik bail zaudēt sievu, brīžam pārņem tāds izmisums, ka grūti elpot. Ja miļā dvēselīte uzticētos, ticētu un sekotu viņam – viņš to vestu pa pareizo ceļu. Viktors taču ir dzimis analizētājs un pāraudzīnātājs – gan sevis, gan citu. Cik jauki bija, kad viņa katru dienu dzīvoja blakus – rosījās, darbojās, dusmojās, milinājās, izgērbās un apgērbās... Miļā drostaliņa...

Drīz Viktora Egliša dzīvi sāk aptumšot slimības. Viņam ir nieru un urīnpūšļa vainas, arī Hilda vārguļo, viņai ir jāveic neirofibromas operācija (tā ir tikai pirmā no četrām), tad sākas aktīvs process plaušās. Beidzot Eglītis uzzina, ka viņa talantīgajai un skaistajai sievai nevar būt bērnu. Dzīve vairs nesola saldās balvas... Bet Hilda isā laikā ir izdevusies veselās trīs grāmatas, daudz gleznojusi un piedalījies izstādēs. Viņai ir nemitīga iedvesma

un liels talants, kas Viktoram rūpīgi jāsargā no pārstrādāšanās. Sieva tādējādi kļūst arvien tuvāka, viņa ir radoša, garā bagāta, interesanta. Jo ilgāk viņi dzīvo, jo tikamāk ir būt kopā, "un garo milīgums, kaut kaisle skopo"... Ir dzīves pilnības sajūta. Apbēdina tikai materiālās rūpes, jo viņš, pensionārs ar samazināto Ls 220 pensiju, nevar pat aizvest

Hilda dažreiz krīt histērijā, Viktors ar slapju dvieli iet viņu mierināt un lūdz rīmties, laižot pār galvu vienu apvainojumu pēc otra...

sievu uz Itāliju, parādīt viņai lielo meistarību darbus. Hilda gan tur 1938. gada maijā nokļūst, uz Venēciju, Romu, Florenci ceļo Viktora vēstules savam miļajam kukaiņim – padomu, norādījumu, miļu rūpju un arī jaunāko sadzīves notikumu pilnas.

Viktora sirds sāp, kad Hilda vasarās izvairās no brauk-

šanas uz Inciemu, bet paliek pie mātes Dobelē. Tomēr viņa vēstulēs vēl arvien ir sievai vēltīti dzejoļi, Hilda viņam ir nebeidzamas jūsmas avots. Garlaicībai Eglišu pāra dzīve nav vieta.

Es tevī guvu spēlējoties

Un spēlējoties paturēšu,

Jo smiešu, tevīm āļējoties,

Un satrakoto saturēšu.

* * *

1940. gada pavasarī Aleksandrs Čaks "Atpūtā" apraksta mākslinieci Hildu Vīku un sniedz Eglišu pāra raksturojumu: "Nosvērtā, mirdzošā gaitā viņi slid cauri pūlim, un tāda pašā plūsmā viņi nemitīgi kustas, rāmi un cēli pašķirot dzīvi gluži kā puķotu aizkaru no loga, pretim jaunām domām, atzinām un bālam, vizošam tālūmam." Viktors Eglītis korespondentam pastāsta, ka Hilda strādā kā uzvilkts pulkstenis un ārkārtīgi daudz, viņš tādu tempu nevarot izturēt, sagurstot. Hilda savukārt atzīstas: "Sadzīvē un ikdienā esmu ar mieru piekāpties tālu, bet mākslā ne, tad labāk mirstu."

Hildas dēļ Viktors Eglītis arī aiziet pazušanā. Viņas gleznas kara laikā ir paslēptas Dobelē, tur Hilda ar māti dzīvo. Padomju karaspēkam tuvojoties, Viktors pamet Rīgu un uz mūžu atvadas no dēliem, lai būtu kopā ar sievu.

1944. gada 8. oktobrī Egliša dzīvesvietā notiek kratīšana un rakstnieku apcietina. Tiek konfiscēti rokraksti, kabatas pulkstenis, maciņš ar naudu, brilles, personas apliecība. Pēc daudzām pratināšanām 24. oktobrī rakstnieks atzīst sevi par vainīgu. 1945. gada 3. februārī kara tribunāla slēgtā sēdē piespriež Viktoram Eglītim par padomju īstenības, padomju valdības, sarkanās armijas un NKVD apmelošanu un fašistiskās Vācijas un tās iedibinātās kārtības slavināšanu 10 gadus labošanas darbu noņemtnē. Eglītis mirst 1945. gada 20. aprīlī. Kur pienāca viņa pedēja stunda, kur ir viņa kops – tas paliek nezināms.

Hildas Vikas dzīves saturs bija māksla. Diezgan nepatīkšanai viņai bija jāpiedzīvo par padomju varai nevēlamo vīru, bet tās viņu nesalauza. Vīka turpināja gleznot, spīējot slimībai, kas traucēja kustēties un beigās piekala viņu slimnīcas gultai. Hildas istaba bija piekrauta gleznām. Tajās bija harmonija, krāsu liksme un saskaņa, fantāzija un sapņi, kas skaistāki par padomju laika pēlēko īstenību. 1963. gada 14. februāra naktī Hildas Vikas sapnis bija izsapņots.

Raksta tapšanā izmantoti Misiņa bibliotēkas Rokrakstu un reto grāmatu nodaļas materiāli. **MV**